

15 ноември 2021 г.
Изходящ номер:
1168/15.11.2021г.

ДО:
CÉLINE GAUER

КОПИЕ:
JULIA WALSCHEBAUER
FISSA KIZIZIE
BRIEUC POSNIC
CRISTINA
LOBILLO-BORRERO
ANA-CATARINA
ANTUNES

Уважаема г-жо CÉLINE GAUER,

Бихме искали да споделим с Вас нашата оценка на окончателния

Български план за възстановяване и устойчивост - оценка и препоръки

В окончателния вариант на Българския План за възстановяване и устойчивост, публикуван на 15 октомври 2021 г., има проекти и реформи, които не отговарят на философията на Енергийния преход и Справедливия преход.

Може би причината е, че планът е изготвен от две различни правителства и различни експерти.

В плана за възстановяване няма обща, обединяваща идея за преминаване към нисковъглеродна икономика. Той няма нищо общо с цялостните цели на Зелената сделка. Прилича на подбор на отделни проекти без връзка, дори с противоречия между някои от тях.

Добър пример в плана е, че беше прието предложението на експертите от НПО за създаване на Комисия за енергиен преход, която да изготви сценарии за крайна дата

за използването на въглища. Това е важно, за да имаме ясен план за енергийния преход и за да не се налагат свръхбързи и по-болезнени промени.

Бяха приети и препоръките ни за повече средства за системите за възобновяема енергия (ВЕИ), както и за по-качествено саниране на сградите.

Според нас има няколко проекта, които не са подходящи за финансиране със средства от ЕС.

Проект Н1 - замяна на производството на 1 гигават въглища с изкопаем газ. Това е скъпа и временна мярка, която няма да има устойчив ефект.

През лятото на 2021 г., след като плановете за преминаване от въглища на газ бяха обявени, За Земята заедно с Грийнпийс България, WWF България и Fridays For Future България изразихме опасенията си относно предложението в [писмо, изпратено до ЕК](#). В допълнение към аргументите, изтъкнати в писмото, считаме, че този проект може да подкопае процеса на разработване на териториален план за справедлив преход за региона, който е в съвсем начален етап. Този проект и свързаната с него инфраструктура за доставка на газ не са преминали през никаква форма на стратегически оценки и сравнение с алтернативни варианти и никога не са били обсъждани с обществеността относно екологичните и социалните му въздействия.

Проект П13 за изграждане на бъдеща инфраструктура за пренос на водород. По наше мнение този проект всъщност е за изграждане на газова инфраструктура и няма да подпомогне енергийната трансформация във въглищния район "Марица изток". Съществуват по-важни проекти, свързани с децентрализирано производство на електроенергия и подпомагане на отделните домакинства за производство на електроенергия от възобновяеми източници, които се нуждаят от допълнително стимулиране.

Централно място в плановете за енергийна трансформация във въглищния регион Марица Изток заема преустройството на държавната въглищна електроцентрала "Марица Изток 2" в парогазова централа чрез технология включваща газотурбинни инсталации с комбиниран цикъл (CCGT) . Виждаме редица проблеми, произтичащи по-специално от този проект. На първо място, въпреки че газът превъзхожда въглищата по отношение на въглеродните емисии, измерването на въздействието на дадено вещество върху околната среда само чрез статистически данни за въглеродните емисии няма да даде полезна или пълна картина на взаимодействието на веществото с околната среда като цяло. Разумно е да се очаква, че метанът ще бъде основният компонент на газа, който ще се изгаря в електроцентралата след преобразуването ѝ. Метанът обаче оказва много по-вредно въздействие върху атмосферата (според оценката на Междуправителствената комисия по изменение на климата (IPCC) потенциалът му за глобално затопляне е 82,5 пъти по-голям от този на CO₂). Изтичането на газ/метан в новата инфраструктура ще доведе и до по-широки последици за човешкото население в района на Марица, тъй като крие рискове от здравословни проблеми, произтичащи от вдишването на газ от въздуха, както и от също толкова опасната възможност за разкъсване на тръбопровода (както видяхме неотдавна при разкъсването на тръбопровода "Балкан"/"Южен поток" в района на Варна). ВЕИ просто не носят тези рискове за здравето, нито пък налагат същите разходи както едно цялостно реструктуриране и преобразуване на електроцентралата от въглищна в газова.

През последните четири седмици европейският енергиен сектор беше парализиран от скокове на цените в газовия сектор. Би трябвало да е очевидно, че скокът на цените на енергията в резултат на кризата с доставките на газ далеч не е приключил и ще достигне критична точка, когато се достигне пикът на търсенето през зимата и няма достатъчно газови резерви в страната и доставки от чужбина. Ако ВЕИ бъдат внедрени в същите мащаби, в които правителството обещава да доставя газ, тогава бихме могли да сме спокойни, че независимо от трудностите, които възникват в другите енергийни сектори, слънцето винаги ще грее, вятърът винаги ще духа и българският народ винаги ще има енергия. Подобни кризи биха могли да бъдат напълно избегнати и България би могла да направи скок в прехода към нулево нетно потребление. Една газова електроцентрала изобщо няма да постигне това. Тя не само няма да облекчи последиците от газовата криза, но и ще ги задълбочи, тъй като гражданите ще бъдат принудени или да плащат за неуспехите на газовата индустрия, или да останат без ток в момент, когато най-много се нуждаят от него. Газовата индустрия би искала да вярваме, че скокът на цените през този месец е случаен инцидент, причинен от по-голямото търсене в началото на годината, и че решението е повече газ; но това просто не е вярно. Тъй като последиците от изменението на климата стават все по-големи и екстремните метеорологични условия се превръщат в норма, кризи като тази ще станат нещо обичайно. Знаем, че това ще се случи, защото научната общност, занимаваща се с климата, е стигнала до почти пълно съгласие. Защо трябва да се позволява на правителството да подкопава сигурността на енергийния сектор на страната само заради нелогичен скептицизъм към зелената енергия.

Реформа 10 - създаване на държавно предприятие за рекултивация на мини. Няма нужда да се финансира такова предприятие, особено с пари от ЕС. Рекултивацията на мини "Марица Изток" е задължение на мините и те имат специален фонд за тази дейност. В [информационния документ](#) относно принципа "Замърсителят плаща", разработен от Bankwatch и Европейското бюро за околна среда, призоваваме ЕК да направи внимателна оценка на подобен тип проекти по отношение на риска от прехвърляне на отговорността за възстановяването на земите от компаниите, които са се възползвали от минното дело и производството на енергия от изкопаеми горива, към Фонда за справедлив преход (ФСП) и други свързани с него фондове. Следователно е необходимо по-строго прилагане на принципа и ЕК следва да обмисли конкретни насоки за прилагане на принципите по отношение на финансирането от ЕС;

**

Въпроси, свързани с плановете на България за преминаване от въглища на газ

Ако Европа иска да постигне успешна декарбонизация, през следващото десетилетие няма много възможности за обратен завой и сериозни грешки в избрания път. Макар че несигурността остава, ясно е, че всички политики, инвестиции и проекти трябва да покриват три основни принципа:

1. Не бива да се допускат предотвратими инвестиции в изкопаеми горива - рискът от невъзвръщаеми активи и пренебрегването на капацитета на възобновяемата енергия следва да се избягват.
2. Трябва да се осъществи максимално рентабилно навлизане на възобновяемата енергия в енергийния микс, като регионалните пазари и сътрудничеството са от решаващо значение за постигането на тази цел.

3. Тенденцията за децентрализация трябва да се съчетае с демократизация на лицата, които могат да произвеждат и потребяват енергия.

Актуализираният [План за възстановяване и устойчивост](#) (ПВУ) на България беше публикуван от служебното правителство на 15 октомври 2021 г. Въпреки значителните подобрения в планираните реформи и инвестиции в сравнение с предишните версии, документът все още включва развитие на капацитета за пренос на изкопаем газ и производство на енергия от изкопаем газ. България планира да изведе от експлоатация минимум 1,4 GW мощности на лигнитни въглища до 2026 г. Същевременно ПВУ предвижда изграждането на поне 1 GW мощности за парогазова електроцентрала (CCGT), частично финансирани от Механизма за възстановяване и устойчивост (RRF). Предвиденият тръбопровод за тези мощности е почти изцяло (90 %) финансиран от Механизма за възстановяване и устойчивост (RRF). Тези инвестиции са оправдани от гледна точка на енергийната сигурност и необходимостта да се осигури готов резерв за непостоянните мощности от възобновяеми източници, които се очаква да бъдат включени в системата.

След проверка установяваме, че остава да се докаже, че тези инвестиции наистина са минимума необходим за сигурността на доставките. България и Европейската комисия трябва внимателно да преценят дали ползата за енергийната сигурност наистина е достатъчно голяма, за да се оправдае риска тези нови активи да се окажат невъзвръщаеми.

Няколко неща по начина, по който са формулирани в ПВУ, остават неясни или подлежат на тълкуване, включително:

- 1. Защо е необходим този капацитет, ако излизането на България от въглищната индустрия се счита за закъсняло и само 1/3 от сегашните мощности на лигнитни въглища са планирани за извеждане от експлоатация през следващите години?**

Страната вероятно е най-изоставащата държава-членка от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) по отношение на реалните планове за предстоящото спиране на използването на въглища. Дори Полша и Чешката република, въпреки липсата на дата за излизане, са предприели по-последователни стъпки, за да подготвят въглищните си региони за предстоящата промяна. В България в екстремни пикове въглищата представляват по-малко от 50 % от енергийния микс на страната, а средно на годишна база - около 40 %. Обещаните за извеждане от експлоатация до 2026 г. 1,4 GW мощности на лигнитни въглища са 1/3 от действащите мощности. Дори ако приемем, че това изисква нов източник за 1/3 от това, което днес се покрива от въглищните централи, това е по-малко от 15 % от енергийния микс - число, което е напълно заместимо с допълнителни ВЕИ мощности, голяма част от които вече са в процес на изграждане. Дори и според сегашният остарял Национален план за енергетика и климат (НПЕК), ВЕИ в енергийния микс ще се увеличат с 10% до 2030 г. Източниците на енергия от ВЕИ станаха изключително конкурентни и все по-често са предпочитан избор за снабдяване с енергия или за производство на енергия на място за бизнеса. С предвидения капацитет на батериите в ПВУ, с предвидената реформа и инвестиции за цифровизация и подобряване на гъвкавостта на мрежата на Операторите на преносни

системи (ОПС), също заложи в бюджета на ПВУ, със съществуващите 860 MW помпено-акумулиращи ВЕЦ и с пазарната интеграция в региона, би трябвало да е възможно интегрирането на много по-голям капацитет от ВЕИ, без да е необходим резерв от изкопаеми горива.

2. Решението за увеличаване на капацитета на изкопаемите горива, подкрепено с публични средства в извънредни климатични ситуации, трябва да се основава на моделиране.

Тъй като развитието на нови мощности за изкопаеми горива трябва да бъде сведено до минимум, докато старите мощности за изкопаеми горива се извеждат от експлоатация, единственият разумен начин да се инвестира в нови газови мощности е да се докаже, че това е единственият подходящ вариант за гарантиране на сигурност на доставките и стабилност на мрежата. В неотдавнашен доклад от 2020 г. на Международната Агенция за Възобновяема Енергия IRENA - [Перспективи за възобновяемата енергия за Енергийна свързаност в Централна и Югоизточна Европа \(CESEC\)](#) нуждите от газови мощности в региона до 2030 г. са с перспектива да намалее. В доклада се предвижда скромно увеличение за България, макар че от сегашните 626 MW инсталирани мощности за производство на електроенергия те ще достигнат 1040 MW през 2030 г. (таблица на стр. 76) - увеличение само с 414 MW. Сегашният план в ПВУ е да се инсталират "минимум 1 GW", което е повече от два пъти по-голямо от това, което се казва в модела. В Рупите, община Петрич, вече има [частен инвестиционен газов проект за 270 MW топлинна мощност](#) (което води до приблизително около 150-160 MW производство на електроенергия, ако се използват газотурбинни инсталации с комбиниран цикъл (CCGT)) и [друго инвестиционно намерение за нова газова мощност в ТЕЦ "Варна"](#), която има 550 MW топлинна (300 MW електрическа) мощност. Тези две частни инвестиционни намерения вече внасят в системата почти половин гигават резервна мощност. Не е ясно дали тези планирани частни централи ще се конкурират за част от средствата, планирани за газови мощности по ПВУ - ако не, то всичко това ще доведе до нови газови мощности в България от поне 1,5 GW.

3. Като се има предвид, че в ПВУ има планиран 125-километров газопровод, който да предостави възможност на всички електроцентрали в енергийния комплекс "Марица-изток" да се свържат с газопреносната мрежа при наличие на интерес. От една страна, това вероятно отваря вратата за още по-голям газов капацитет в България. От друга страна, планираната инфраструктура за свързване на "Марица Изток" с газовата мрежа представлява ясен стимул за електроцентралите да преминават от въглища към газ. Това лесно може да се превърне в изкривяване на пазара.

4. Как повишаването на цената на CO₂ в резултат на реформата в Схемата за търговия с емисии (ETS) ще се отрази на инвестициите в газ?

Настоящите планове не са достатъчно ясни дали новият газов капацитет ще бъде използван само като инсталация за пиково натоварване или като базов капацитет. Ако мощностите служат за базов капацитет, тогава страната скоро ще се окаже в подобна позиция, борейки се с високата цена на емисиите на CO₂, както е сега с парка от лигнитни въглища. Според цифрите в [Национален план за енергетика и климат](#)¹

(НПЕК) българското правителство е направило прогнози при цени на тон CO₂ през 2030 г. от едва 31 EUR, докато сегашната цена вече е около 50 EUR, а реалните прогнози показват, че до края на десетилетието трябва да се очакват цени от около 70 EUR. Ако централата се експлоатира като пиков капацитет, тя ще предоставя много скъпа енергия на българските граждани. И в двата случая тази централа ще предоставя скъпа енергия, което доказва, че капацитетът на газовите мощности трябва да бъде сведен до необходимия минимум, за да се избегне ефектът на изместване на възобновяемите енергийни източници, които са в челото на класацията по характеристики. Правителството и ЕК следва да извършат стрес тест на икономическата жизнеспособност на тези централи за осигуряването на енергия при различни сценарии за цените на CO₂ и да ги сравнят с други възможности, включително капацитет от възобновяеми източници, укрепване на мрежата или отговор на търсенето.

5. Какви параметри се използват, за да се обоснове изборът на технология?

За да може една публична инвестиция да донесе максимална социално-икономическа стойност, турбините трябва да бъдат подбрани така, че да бъдат надеждни, да изискват минимална поддръжка в дългосрочен план и да са подходящи само за покриване на пиковите моменти, а не да бъдат подбрани по начин, който предопределя използването им като базов капацитет.

В документа се посочва, че избраните турбини ще работят при 60 % ефективност. Оптималната ефективност обикновено се постига, когато турбините работят в режим на базово натоварване, а не като капацитет за върхово натоварване в режим на спиране и пускане. Най-вероятно споменатият втори ще е начинът по който тези турбини ще действат, обусловено от високите цени на CO₂ и пазара, а не и от по-строгите политики за опазване на околната среда и целите в областта на климата. Ако газовите централи са изградени, за да позволят интегрирането на възобновяеми енергийни източници, тогава тяхната ефективност трябва да се разглежда по този начин, т.е. гъвкаво увеличаване и намаляване на мощността. Понастоящем единственият посочен критерий за подбор в ПВУ е кой ще предложи максимален капацитет за предложения бюджет.

6. Какво е необходимо, за да се премине към водород до края на 2029 г.?

В ПВУ се посочва, че турбините ще преминат изцяло на водородно гориво до края на 2029 г. Ако газовите проекти се налага да останат в бъдещите енергийни планове на България, трябва да се даде възможност за преминаване към по-чисти горива, като например възобновяем водород. И все пак, сегашното състояние на технологиите позволява [само смесване на водород, но не и пълно преминаване към него.](#)² В противен случай това обещание би могло да се изпълни само с допълнителни инвестиции и далеч не е сигурно, че това преминаване ще се случи.

Ако газовите проекти трябва да останат в бъдещите енергийни планове на България, силно препоръчваме да се вземат предвид изброените по-горе фактори и да се уточнят допълнително критериите за подбор, за предпочитане с помощта на

Европейската комисия и в съответствие с цялостна концепция за развитието на зеления водород в цяла Европа.

7. Публичната сметка е още по-висока, когато се добавят разходите за свързващата инфраструктура: Какви предположения за капацитета на газопровода стоят зад проекта за газопровод?

Разходите за новите мощности за производство на електроенергия от газ, подкрепени чрез ПБУ, са около 770 млн. евро. 255 млн. евро (33 %) от тях се искат от Механизма за възстановяване и устойчивост RRF. Но към това число трябва да добавим и искането за допълнителна инфраструктура, която се очаква да бъде финансирана предимно от Механизма за възстановяване и устойчивост RRF.

Газопровод с дължина 125 км ще свърже енергийния комплекс Марица Изток с основната газопреносна инфраструктура в страната. Разходите за този газопровод, както е поискано в ПБУ, възлизат на 185 млн. евро, от които 168,55 млн. евро идват от Механизма за възстановяване и устойчивост и само 16,5 млн. евро са собствен принос на оператора на газовата инфраструктура "Булгартрансгаз". Тъй като газопроводът ще се финансира предимно чрез публични субсидии, разходите трябва да се разглеждат като част от крайната публична сметка. Този газопровод е проектиран така, че да осигури достъп на всяка от съществуващите въглищни централи, ако те поискат връзка, а това е явно разхищение на публични средства и развитие на инфраструктура тип "за всеки случай". Също така става ясно, че този проект не би бил жизнеспособен, ако се използваше само или предимно частно финансиране, което го прави още по-ненужен.

8. Кой е най-евтиният вариант за замяна на въглищата в енергийната система на България?

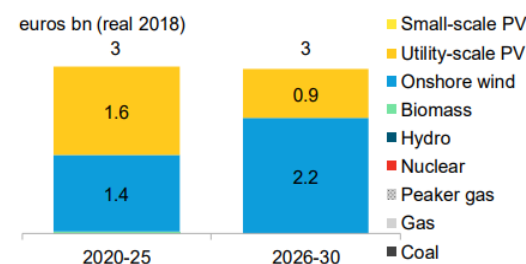
Друго моделиране, направено неотдавна - сценариите на Bloomberg NEF (New Energy Finance), гласят, че "Делът на комбинирания газов цикъл в инсталираните мощности леко намалява - от 5% от микса през 2018 г. до 4% през 2030 г., тъй като някои по-стари блокове се извеждат от експлоатация. Новият капацитет от възобновяеми енергийни източници с мощност 7,7 GW е достатъчен, за да позволи извеждането от експлоатация на 3,2 GW въглища, без да е необходим допълнителен газ или да се разчита на междусистемни връзки." - не сме сигурни как това се съотнася към графика за извеждане от експлоатация на въглища на "Марица Изток"?

Двете графики по-долу също така показват, че "преходът към газ" е краткотраен (приблизително до 2025 г., когато новите газови мощности ще се появят най-рано, като се има предвид времето за проектиране, производство и инсталиране) и няма нови инвестиции в газ.

"Нови газови мощности не се добавят в микса, който е заложен в Националния план за енергетика и климат (НПЕК) на България. Останалите въглищни мощности в сценария на НПЕК, плюс новите възобновяеми енергийни източници и съществуващият ядрен парк, означават, че не е необходимо да се добавят нови газотурбинни инсталации с комбиниран цикъл (CCGTs), тъй като ръстът на търсенето е в застои поради Covid-19. Както показва сценарият с най-ниски разходи, не са необходими нови газови

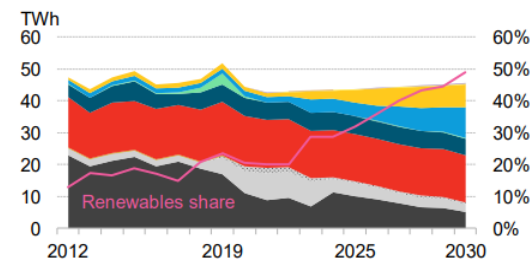
мощности, ако бъдат изградени по-големи количества възобновяеми енергийни източници.

Figure 45: New investment in capacity

Source: BloombergNEF

Figure 46: Generation mix and renewables share

Source: BloombergNEF

9. Дали тази инвестиция е най-добрият начин да се осигури заетост в региона?

Най-голямата пречка пред постепенното спиране на използването на въглища в България е заетостта в зависимите от въглищата региони. Една газова електроцентрала е почти напълно автоматизирана и се нуждае само от малка част от работната сила на една въглищна електроцентрала. Като се има предвид централа като "Марица Изток 2", това може би е най-разумният избор за закриване от икономически съображения, но е най-сложният избор, когато става въпрос за заетост, тъй като в нея работят 2400 служители и приблизително същият брой миньори. Преминването към газ ще намали броя на работниците в централата и ще премахне напълно работните места в миньорския бранш, като общо до 2025 г. те могат да достигнат до 5000 работни места. В предложението липсват подробности за това как газовата електроцентрала би могла да помогне за осигуряване на гарантирана заетост в бъдеще, и не се прави сравнение с алтернативни варианти, като например възобновяема енергия или енергийна ефективност.

10. Какви правила за управление са въведени за прозрачни и открити обществени поръчки?

През 2019 г. бившето българско правителство трябваше да субсидира квотите за CO₂ на централата със сумата от 150 млн. евро. [Натрупващият се дълг, който беше в тежест на Българския енергиен холдинг, след това беше трансформиран в капитал през март 2020 г.](#) въпреки че тази практика се квалифицира като незаконна държавна помощ в ЕС³. Неотдавнашен доклад, изготвен от Българския център за зелена икономика и публикуван от "За Земята" - показва, че доставката на варовик за сероочистването на отработените газове от централата е договорена без публичен търг и се доставя с автомобилен транспорт от кариера на 150 км от централата, докато в радиус от само 50 км около "Марица Изток 2" има дузина други кариери за варовик. Тази история неминуемо повдига въпроса как подобни практики ще бъдат предотвратени в бъдеще.

11. Как трябва да се развие концепцията за енергийна сигурност в светлината на подобреното регионално сътрудничество?

Регионът на Централна и Източна Европа и Гърция в момента работят за подобряване на регионалните пазари на електроенергия и свързаност. [За страните от ЦИЕ е от решаващо значение и е по-евтино да имат енергийни системи, които се балансират взаимно, вместо да се стремят да останат самодостатъчни енергийни острови](#)⁴ Страните изграждат доверие и системи за балансиране на мрежите си заедно със своите съседи и тези планове са във все по-напреднал етап. В крайна сметка това може да спести разходи и да увеличи конкурентоспособността чрез намаляване на свръхкапацитета. До 2025 г., когато новите газови турбини ще бъдат пуснати в експлоатация, регионалните пазари вече ще бъдат на различно ниво в сравнение със сегашния момент. Не виждаме тази динамика да е адекватно отразена в ПВУ на България.

Европейската комисия трябва да изиска съгласувана стратегическа оценка и евентуално развитие на планираните и съществуващите газови мощности в ЦЕЛИЯ регион, така че тези проекти да бъдат сведени до абсолютно необходимия минимум. Този праг е по-нисък, ако страните се балансират помежду си. Препоръчваме Европейската комисия да подпомогне страните със собствен интегриран анализ и да провери дали изобщо ще са необходими газови мощности, като се има предвид как се очаква да се развият регионалните пазари и инфраструктура до 2025 г., когато се очаква да бъде пусната в експлоатация новата мощност в България. Междурегионалното и трансграничното сътрудничество, придвижването на ключови инфраструктурни модернизации и прилагането на Директива за възобновяема енергия II (RED II) следва да бъдат основен приоритет, тъй като тези решения ще бъдат на разположение, когато реално се очаква новият газов капацитет (и вече ще бъдат остарели или ще блокират правилните и по-конкурентни решения).

12. Какви други варианти за справяне със зимните и летните пикове в търсенето на електроенергия са били разгледани?

В България има два сезонни пика в търсенето на енергия, които са причина за безпокойство на правителството - най-горещата част на лятото и най-студената част на зимата. И двата периода са сравнително кратки за климата на България и са свързани с екстремно ниски или високи температури. Температурните амплитуди могат да бъдат доста големи няколко пъти годишно, като по този начин енергийната система се доближава до границите на настоящия капацитет. И в двата случая проблемът е свързан най-вече с повишената нужда от отопление и охлаждане (най-вече на сградния фонд). Летният пик може да бъде смекчен с помощта на възобновяеми енергийни източници, тъй като има достатъчно слънчева светлина, особено ако се комбинира с ефективност на строителството и охлаждането. По-трудно е да се справим със зимния пик, въпреки че е изчислено, че дори ако всички въглищни мощности бъдат затворени, в региона има достатъчно енергия, която може да балансира мрежата⁶. Необходимостта от нови мощности за изкопаеми горива следва да се сравни спрямо възможността за инвестиции в регионално сътрудничество, енергийна ефективност и ефективно и чисто битово охлаждане/отопление за да се смекчат пиковете.

Като се има предвид, че работата на двете въглищни централи "Марица Изток 1 Ей И Ес Гълъбово" и "КонтурГлобал Марица Изток 3" може да бъде засилена или забавена до известна степен, като се има предвид също, че ТЕЦ "Варна" наскоро премина от въглища на газ, че много от регионалните топлофикации вече са газови когенерационни ТЕЦ и че страната разполага с голям помпен хидроакумулатор "Чаира" (над 850 MW) и всичко това вече осигурява известна гъвкавост, е необходимо плановете за газ да бъдат преразгледани. Алтернативата да се запазят някои от въглищните блокове през прехода като гарант за зимния пиков баланс може да се окаже по-икономична за няколко години, отколкото изграждането на изцяло нови газови мощности. Това са допълнителни аргументи, доказващи, че решението за разрешаване на изграждането на такива мощности не трябва да се взема без по-стратегическа и технологично неутрална оценка на опциите за осигуряване на енергийна сигурност.

13. Как този инвестиционен проект се вписва в цялостната стратегия за декарбонизация на енергийната система?

България разполага със значителна финансова подкрепа по линия на Фонда за справедлив преход, както и с финансиране от NextGenerationEU. Въпреки че са предприети някои стъпки за разработване на стратегии за преход към нисковъглеродна икономика на конкретни региони, понастоящем в България липсва цялостна стратегия за декарбонизация на енергийната система. В този контекст е по-подходящо да се инвестира в изграждането на необходимия институционален, управленски и технически капацитет, за да се развие стратегическо разбиране на дългосрочните варианти за преход на енергийната система и как отделните технологии могат да се впишат в тях. Националният план за възстановяване и развитие (НПВУ) включва предложение за създаване на Комисия за енергиен преход за разработване на Пътна карта за постигане на климатична неутралност. Тя може да послужи като доказателствена база за по-информиран политически избор, ограничаване на дългосрочните разходи и поставяне на основата на устойчива дългосрочна траектория за развитие на енергийната индустрия (напр. насочване на финансирането към нисковъглеродни иновации, индустрия и умения). Ако е възможно, насърчаваме Европейската комисия да се споразумее с правителството на България да даде известно време за допълнително моделиране и оценка преди одобряването на газовите мощности, тъй като доказателствата сочат, че на настоящите планове им липсва цялостна енергийна рамка.

Допълнителни препоръки:

Вместо да настоява за преобразуване на съществуващите мощности в газови, България трябва да **разработи цялостен анализ, основан на факти, и капацитет за разработване на дългосрочна стратегия за декарбонизация** на електроенергийния и по-широкия енергиен сектор. За тази цел са необходими две стъпки:

1. Разработване на вътрешен аналитичен капацитет с Министерството на енергетиката и независим консултативен орган, подобен на Комитета по изменение на климата в Обединеното кралство. Обменът на най-добри практики и получаването на значителна техническа подкрепа за това от институциите на ЕС ще бъдат от решаващо значение, за да се гарантира, че

институционалните мерки са прозрачни, основани на доказателства и служат в най-добрия интерес на българските граждани и предприятия. Възможно е при извънредни обстоятелства да е необходима газова електроцентрала за покриване на пиковото търсене на електроенергия, но настояването за инвестиция, в размера и спешността с които се предлагат (1,5 GW, завършване до 2026 г.), е напълно неоправдано и неаргументирано.

2. Оценка на потенциала на всички технологии за производство на електроенергия в страната, включително техния микро- и макроикономически потенциал, създаването на работни места, експортните отрасли, развитието на веригата за доставки и регионалния икономически потенциал. България почти няма индустрия за добив на нефт и газ, докато е демонстрирала значителен потенциал за ВЕИ индустрията. Не е ясно как преминаването от въглища към газ за значителна част от производството на електроенергия би било полезно от икономическа или политическа гледна точка в контекста на нарастващите цени на Схемата за търговия с емисии (СТЕ) и зависимостта от вноса на газ.

Призоваваме ЕК да преразгледа не само плана на България за турбини, но и да провери и съгласува всички регионални планове за газови мощности, които включват публични средства - включително Фонда за модернизация. Трябва да се направи пълно картографиране на това, което е необходимо в държавите-членки, като се добавят капацитетите, разработени с частни средства. При положение че възобновяемите енергийни източници осигуряват толкова евтина енергия през последните години, е икономическо самоубийство да се залага на скъпи и замърсяващи енергийни източници. Това се превърна във въпрос за поддържане на конкурентоспособността на страните от ЦИЕ.

От светлата страна

За положителен и окуражаващ завършек на тази позиция бихме искали да похвалим усилията и подобрението на ПВУ от първата до тази четвърта версия на плана. Щастливи сме, че виждаме редица изключително необходими проекти и реформи, които ще проправят пътя към по-бърза декарбонизация на България и по-добра устойчивост:

1. Обмисля се обновяването на сгради с включването на подходящи финансови инструменти
2. Ще бъдат подкрепени 1,7 GW нови мощности за ВЕИ и батерии
3. Ще бъдат въведени търгове за капацитет, които ще позволят разработването на икономически ефективен и пазарно ориентиран капацитет за ВЕИ.
4. 12-кратно увеличение на мярката за подпомагане на малки слънчеви приложения за отделни домакинства
5. Крайната дата за използването на въглища е определена на "не по-късно от 2038 г.", която се надяваме, благодарение на усилията на предвидената Комисия за климатична неутралност, да бъде постигната дори по-рано.
6. Комисия за разработване на Пътна карта за постигане на неутралност по отношение на климата, която ще представи сценарии, основани на

доказателства, ще включва външен капацитет и ще бъде подходящо улеснена, балансирайки между работата на експертите поотделно, но също така ще споделя текущата работа и ще събира обратна информация от орган с много заинтересовани страни - съществуващия Съвет за зелена сделка, който правителството обеща да разшири и да включи в него още повече заинтересовани страни. Обещанието е, че сценариите за неутралност по отношение на климата ще бъдат разработени и предоставени, за да може следващото правителство да вземе решение и да го представи навреме за прегледа на Националните планове за енергетика и климат (ИНПЕК), който трябва да се извърши до юли 2023 г.

7. Либерализация на енергийния пазар до 2025 г. - много необходима и изисква правилно планиране и изпълнение
8. Реформа, развиваща определението за Енергийна бедност, за по-добра защита на българските граждани в светлината на либерализацията на енергийния пазар и скоковете в цените на енергията
9. Специално държавно предприятие за управление на останалите активи на възледобивната промишленост
10. Проектът за улично осветление, който сега включва по-голямо собствено участие на общините, ще ги направи по-отговорни при изразходването на тези средства.
11. Цифровизацията и гъвкавостта на мрежата на Оператора на преносни системи (ОПС) са от ключово значение за по-нататъшното развитие на чисти мощности.

В този план все още има няколко пропуснати възможности, а именно:

1. Регионалното сътрудничество в областта на енергетиката и пазарната интеграция можеха да бъдат в по-голяма степен в центъра на реформите - особено в светлината на дефицитите и пропуските в рамките на реформата на пазара на електроенергия, публикувана през януари 2021 г. Някои от тези дефицити бяха преодоляни, други само докосват повърхността, но основно регионалното сътрудничество остава на заден план
2. Инвестициите в железопътни пътища са пример за пропуснати възможности - липсва интеграция с железопътната информационна система, която да позволи по-високи скорости по железопътната линия при повишена безопасност. Предвидените фотоволтаични проекти на железопътните гари са фантастична идея, но можеше да бъдат разработени по модела на "Дружества за предоставяне на енергийни услуги" (ДПЕУ) и на пазарна основа. Като държавна компания железопътната инфраструктура и компанията за пътнически превози БДЖ можеха да поемат ангажимент да произвеждат 100 % електроенергия от ВЕИ, както по-големият им брат DB в Германия или дори румънският им колега, който поема ангажимент до 2030 г. да използва 100 % енергия от ВЕИ.
3. Всички проекти, свързани с подобряване на сградния фонд на университети, болници и съдилища, можеха да включват интегриране на мощности за ВЕИ на място.

4. При разговорите за включване на нови проекти за ВЕИ, в ПВУ беше обсъден капацитет за офшорен вятър в Черно море, но остана неясно защо той не беше включен в окончателния вариант на ПВУ, особено в светлината на румънския напредък по темата.

Надяваме се, че когато Европейската комисия оценява Българския план за възстановяване, тя ще вземе предвид нашите препоръки.

С уважение:

Тодор Тодоров - Енергиен координатор на "За Земята"/"Приятели на Земята България"

Координатор по енергийна трансформация и справедлив преход за България към мрежата на Bankwatch за Централна и Източна Европа

Радостина Славкова - координатор Енергия и климат в "За Земята"/"Приятели на Земята България"

Анелия Стефанова - ръководител на направление "Енергийна трансформация", CEE Bankwatch Network

Кристофър Йост - отговорник за политиката за енергийна трансформация, CEE Bankwatch Network